

Muistio

LUONNOS

12.10.2018

Verkko-osasto

Kaisa Kuukasjärvi, Eeva Ovaska

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI YKSITYISTEISTÄ

1 Yksityistielainsäädäntö 1.1.2019 alkaen

Tasavallan presidentti on 13.7.2018 vahvistanut uuden yksityistielain (560/2018), ja uusi laki tulee voimaan 1.1.2019. Lailla kumotaan voimassa oleva laki yksityisistä teistä (358/1962) ja näin myös yksityisistä teistä annettu valtioneuvoston asetus (1267/2000). Uudessa yksityistielaisissa säädetään muun muassa yksityisteiden tienpidosta ja tieoikeudesta, tieoikeuksien perustamisesta, muuttamisesta ja lakkauttamisesta, yksityistietoimituksesta, tieosakkaiden, kiinteistönomistajien ja muiden asianosaisten oikeuksista ja velvollisuuksista sekä tiekuntien hallinnosta.

Uudella lailla luodaan edellytykset yksityistieverkon kehittämiseksi ja ylläpidolle nykyisissä olosuhteissa huomioiden muun muassa kaupungistumisen ja maaseudun ikärakenteen muutoksen sekä toisaalta luonnonvaratalouden ja elinkeinoelämän tarpeet. Yksityisteitä koskeva lainsäädäntöä on selkeytetty ja nykyaikaistettu niin kirjoitustavaltaan kuin sisällöltään. Tarpeettomat, vanhentuneet ja muun lainsäädännön kanssa päällekkäiset säännökset on poistettu.

Uudessa yksityistielainsäädännössä ei ole vielä huomioitu maakuntauudistuksesta johtuvia muutoksia. Maakuntauudistus on suunniteltu tulevan voimaan 1.1.2021. Syksyllä 2018 on aikomus antaa eduskunnalle hallituksen esitys, joka sisältäisi maakuntauudistuksesta johtuvat muutokset yksityistielakiin. Yksityisteiden valtionavustustehtävät ovat siirtymässä maakuntien hoidettavaksi. Maakuntauudistus aiheuttaa muutoksia valtionavustuskäytäntöjen lisäksi muutamiin viranomaistehtäviin.

Yksityistielain 68 §:n 1 momentin mukaan tiekunnan kokous voi yksimielisesti päättää tai järjestäytymättömän tiekunnan tieosakkaat voivat keskenään sopia tienpidon ulkoistamisesta valtuuttamalla muun toimijan tai yhteisön huolehtimaan yksityistien hallinnoinnista ja tienpidosta. Valtuuttaminen on säädetty toteutettavan tieosakkaiden ja valtuutettavan toimijan kesken tehtävällä sopimuksella ja se voidaan tehdä korkeintaan neljäksi vuodeksi kerrallaan. Pykälän 4 momentin mukaisesti tienpidon valtuuttamisesta muulle taholle voidaan tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Yksityistielain 6 luvussa on säädetty yksityistietoimituksesta. 82 §:n 2 momentin mukaisesti yksityistietoimitukseen sovelletaan 6 luvun lisäksi, mitä kiinteistömuodostamislaissa kiinteistötoimituksista säädetään. Tämän lisäksi voidaan pykälän 1 momentin mukaisesti yksityistietoimituksen menettelyistä antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Yksityistielain 83 §:ssä säädetään valtionavustuksista. Pykälän mukaisia uusia avustuskriteerejä ovat tiekunnan järjestäytyminen tiekunnan muodossa sekä se, että tiekuntaa ja yksityistietä koskevat tiedot ovat yksityistierekisterissä sekä tie- ja katuverkon tietojärjestelmässä ajantasaiset. Pykälän 2 momentin mukaan valtionavustuksen myöntämisestä ja lakkauttamisesta päättää se toimivaltainen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, jonka toimialueella tie tai suurin osa siitä on. Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä valtionavustusmäärärahan jaosta. Uudesta yksityistielaisista on poistettu valtionavustusten enimmäismäärät.

Kunnan avustuksiin liittyen yksityistielaisissa ei ole asetuksenantovaltuutta. Kuntien avustuksiksi lasketaan niin rahalliset avustukset kuin myös yksityistien kunnossapidon ottaminen kunnan hoitoon. Myös mahdolliset hoitosopimukset kunnan ja tiekunnan välillä katsotaan avustamiseksi. Yksityistielain avustuksia koskevia säännöksiä ei sovelleta sopimusteihin, eikä siten myöskään yksityistielain mukaisia avustuskriteerejä. Omia teitä ei yksityistielaki koske lainkaan (2 §). Sopimusteiden ja omien teiden mahdollinen avustaminen perustuisi siten yksinomaan kunnan yleiseen toimialaa koskevaan kuntalain säännökseen ja sitä rajoittaviin harkintavallan käyttöä koskeviin säännöksiin ja periaatteisiin. Lähtökohta on, että lakia aletaan soveltaa sen voimaantulopäivänä. Olemassa olevia avustuspäätöksiä, jotka on tehty ennen vuoden uuden lain voimaantuloa, ei siis ole tarvetta avustuskriteerien muuttumisen vuoksi muuttaa.

Yksityistierekisteristä säädetään lain 89 §:ssä. Pykälässä säädetään yksityistierekisteristä hyvin vastaavalla tavalla kuin nyt voimassa olevassa laissakin. Yksityistierekisterin käyttötarkoitukseksi on lisätty tietojärjestelmien kehittämisen edistäminen ja yksityistierekisteriin kirjattavaksi tiedoksi on lisätty tiekunnan säännöt. Koska tiekunnat voivat uuden lain nojalla tehdä itseään koskevia päätöksiä, esim. perustaa, lakkauttaa ja jakaa tiekuntia, on haluttu yksityistierekisterin luotettavuuden säilyttämiseksi mahdollistaa tarkempien säännösten antaminen myös asetuksella.

2 Nykytila

Voimassa olevassa laissa yksityisteistä ei ole säännöksiä tienpidon tai hallinnoinnin valtuuttamisesta muulle toimijalle. Voimassa olevan yksityistieasetuksen 21 §:ssä säädetään kunnan ja tiekunnan välisestä sopimuksesta tienpidon hoitoa koskien. Tällöin kunta on soveltuvin osin rinnastettu tiekuntaan valtionavustuksen hakemiseen, maksamiseen ja muutoksenhakuun liittyneissä tilanteissa. Sopimuksesta riippumatta tiekunta on ollut edelleen tienpitäjä.

Yksityistietoimituksen osalta voimassa olevassa yksityistielaisissa on paljon päällekkäisiä säännöksiä kiinteistönmuodostamislain kanssa. Lisäksi voimassa olevassa laissa säädetään kunnallisista tielautakunnista, jotka ovat laissa määritellyissä tilanteissa toimivaltaisia yksityistietoimituksen järjestäjiä, kun kyseessä on ennestään oleva yksityistie. Tielautakunnat toimivat myös riidanratkaisuelimiä mm. erinäisiin tiekunnan päätöksiin liittyen. Voimassa olevan valtioneuvoston asetuksen 1 luku käsittelee tietoimitusta ja tielautakuntien toimituksia. Yksityistieasetuksen säännökset tielautakuntien toimituksista ovat tarpeettomia, kun tielautakunnat lakkautetaan uuden lain tullessa voimaan. Myös yksityistietoimitusta koskevat nykyisen asetuksen säännökset jäävät tarpeettomiksi uuden lain ja sen seurauksena, että kiinteistönmuodostamislaisissa on jo olemassa tarpeellinen sääntely.

Avustuksista säädetään voimassa olevan lain 13 luvussa. Valtion varoista voidaan antaa vuosittain avustusta sellaisen autolla-ajokelpoisen yksityisen tien kunnossapitoon ja parantamiseen, jota koskevien asioiden hoitamista varten on perustettu tiekunta ja jolla on paikkakunnalla huomattava liikenteellinen merkitys tai joka on tarpeellinen pysyvän asutuksen pääsytienä vähintään yhden kilometrin matkalla, ja jonka vaikutuspiirissä on vähintään kolme pysyvästi asuttua taloutta. Voimassa olevassa asetuksessa säädetään mm. yksityisteiden avustuskelpoisuudesta, yksityisteiden kunnossapitoluokista, menettelyistä kunnossapito- ja parantamisavustusten hakuun liittyen sekä maksatuksesta.

Voimassa olevassa laissa säädetään avustusten enimmäismäärästä eri avustuskohteiden osalta. Avustuksen enimmäismäärä on 93 a §:n mukaan liikenteellisesti merkittävällä yksityistiellä 75 prosenttia tien laskennallisista kunnossapitokustannuksista ja tiellä, joka on tarpeellinen pysyvän asutuksen pääsytienä vähintään yhden kilometrin matkalla ja jonka vaikutuspiirissä on vähintään kolme

pysyvästi asuttua taloutta 75 prosenttia tien sen osan laskennallisista kunnossapitokustannuksista. Lauttapaikan ja vuosittain purettavan sillan osalta avustuksen enimmäismäärä on 80 prosenttia ja talvitien osalta 65 prosenttia hyväksyttävistä todellisista käyttö- ja kunnossapitokustannuksista.

Voimassa olevassa yksityistielaisissa 51 a §:ssä säädetään yksityistierekisterin käyttötarkoituksesta sekä kiinteistötietojärjestelmään merkittävistä tiedoista, joita ovat mm. tiekunnan hallinnolliset tiedot ja yksityistiehen liittyvät tiedot tieoikeuksista ja muutokset niissä.

3 Ehdotuksen sisältö

Valtioneuvoston asetus yksityisteistä

Asetuksessa säädettäisiin, että tiekunnan toimielimen tulisi tehdä muutosilmoitukset yksityistierekisteriin Maanmittauslaitokselle ja että kunnan olisi ilmoitettava kiinteistörekisterin pitäjälle niistä päätöksistä, joilla yksityistie tai yksityistien tienosa lakkaa. Asetuksessa säädettäisiin tarkemmin erityisesti yksityistien rakentamisen sekä kunnossapidon valtionavustuksista, niiden hakumenettelyistä sekä maksatuksista. Erityiskohteen kuten lauttapaikkojen avustamiseen liittyen säädettäisiin myös avustuksen enimmäismäärästä.

Yksityiskohtaiset perustelut

1 § Kiinteistötietojärjestelmän ylläpito. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yksityistielain 50 §:ä vastaavasti, että tiekunnan toimielimen olisi viipymättä tehtävä ilmoitus yksityistielain 89 §:n 3 momentin mukaisten tietojen muutoksista Maanmittauslaitokselle, joka on yksityistierekisteriä ylläpitävä taho. Asetuksella täsmennettäisiin, minne ilmoitus tietojen muutoksista olisi tehtävä. Pykälä korostaisi tietojen ilmoittamisen tärkeyttä tilanteessa, jossa tiekunnat voivat uuden lain nojalla tehdä itseään koskevia päätöksiä aiempaa laajemmin. Yksityistierekisterin ajantasaisuuden ja luotettavuuden kannalta asian korostaminen ja tarkempi sääntely on tarpeellista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevan valtioneuvoston asetusta vastaavasti, että kunnan olisi ilmoitettava kiinteistörekisterin pitäjälle niistä päätöksistä, joilla yksityistie tai yksityistien tienosa lakkaa. Yksityistie tai sen osa lakkaa, kun sen liikennettä välittämään tarkoitettun kadun rakentamista tai parantamista koskeva maankäyttö- ja rakennuslain 86 §:n 3 momentissa tarkoitettu kadunpitopäätös on tehty.

2 § Tienpidon valtionavustukset. Yksityistielain 83 §:n mukaan yksityisteille myönnettävää valtionavustusta voidaan myöntää yksityisteiden tienpitoon, joka kattaa yksityistien rakentamisen sekä kunnossapidon. Yksityistielain 3 §:n mukaan tien rakentamisella tarkoitetaan uuden tien rakentamista sekä olemassa olevan tien siirtämistä tai levittämistä ja muuta parantamista ja tien kunnossapidolla niitä korjaus- ja hoitotoimenpiteitä, jotka ovat tarpeen tien pitämiseksi sen tarkoitusta vastaavassa kunnossa. Asetuksen pykälässä säädettäisiin ensisijaisesta avustusten kohdentumisesta tilanteessa, jossa avustuskelpoisten teiden määrä kasvaa, mutta valtionavustusmäärärahaa on rajallinen määrä. Erityisesti elinkeinoelämän kuljetusten ja liikenneturvallisuuden kannalta yksityistiesiltojen parantaminen on tärkeää. Sillanparannushankkeet ovat myös niin kalliita, että ilman avustusta ne jäävät usein kokonaan toteuttamatta.

3 § Valtionavustus rakentamiseen. Pykälässä säädettäisiin yksityistien rakentamiseen käytettävän valtionavustuksen hakemisesta ja maksatuksesta. Pykälän *1 momentin* mukaan hakemukseen olisi liitettävä tiedot siitä, että yksityistie täyttää yksityistielain 83 §:n mukaiset avustuskriteerit.

Pykälän *2 momentin* mukaan avustusprosentti, avustuksen maksuaikataulu sekä mahdolliset työn tekemiseen liittyvät ehdot määrättäisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen avustuspäätöksessä. Avustusta ei momentin mukaan maksettaisi sellaisen töiden osalta, jotka on aloitettu ennen avustuspäätöstä ilman ELY-keskuksen lupaa.

Pykälän *3 momentin* mukaan maksatuksen suorittaisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus) avustuspäätöksen mukaisesti.

4 § Valtionavustus kunnossapitoon. Pykälässä säädettäisiin yksityistien kunnossapitoon käytettävän valtionavustuksen hakemisesta ja maksatuksesta. Käytännössä yksityisteiden kunnossapitoavustuksia ei ole myönnetty yli kahteenkymmeneen vuoteen lukuun ottamatta kunnossapidoksi luettavia lautta-avustuksia. Yksityistielaki mahdollistaa myös kunnossapitoavustusten jaon, joten kirjaukset avustusten hakemisesta ja maksatuksesta on hyvä olla olemassa, vaikka tavoitteena olisikin pitkälti nykytilan säilyttäminen ja yksityisteiden parannushankkeiden avustamisen priorisointi avustusmääräraha huomioiden.

Pykälän *1 momentin* mukaan kunnossapitoon kohdistettava hakemus olisi jätettävä toimivaltaiselle elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle viimeistään elokuussa ennen sitä kalenterivuotta, jonka alusta avustusta haetaan ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee avustuspäätöksen pykälän *2 momentin* mukaisesti ennen sen vuoden loppua, jona hakemus on jätetty. Hakemukseen olisi myös liitettävä tiedot siitä, että yksityistie täyttää yksityistielain 83 §:n mukaiset avustuskriteerit. Maksatuksen hoitaisi tässäkin tapauksessa pykälän *3 momentin* mukaisesti KEHA-keskus.

5 § Valtionavustus erityiskohteelle. Pykälässä säädettäisiin erityiskohteisiin myönnettävän valtionavustuksen hakemisesta ja maksatuksesta. Jotta avustusmääräraha riittäisi olemassa oleville yksityistielauttapaikoille ennakoitavasti, avustusta tulisi myöntää ensisijaisesti pysyvää asutusta palveleville yksityisteille avustusmäärärahan puitteissa.

Pykälän *1 momentin* mukaisella sääntelyllä estettäisiin rahoituksen kannalta ongelmallinen tilanne, joka saattaa syntyä, kun avustuskriteerit laajenevat ja yhä useammat yksityistiet olisivat avustuskriteerien osalta kelpoisia yksityistielautta-avustukseen, mikäli päättäisivät rakentaa lauttapaikan. Avustuskriteerien laajentuminen saattaa kannustaa esimerkiksi pelkästään vapaa-ajan asutusta palvelevien yksityisteiden tiekuntia perustamaan lauttapaikkoja. Käytäntö on ollut, että valtio kustantaa kunnossapitokustannuksista 80 prosenttia. Mikäli avustettavien kohteiden lukumäärä kasvaa, aiheutuu siitä painetta avustusmäärärahalle ja avustuksesta tulee hankalasti ennakoitavaa, kun määrärahan ei voida olettaa jatkuvasti kasvavan. Edellä mainittu olisi suuri taloudellinen riski jo olemassa oleville, pysyvää asutusta palveleville yksityistietiekunnille ja niiden teiosakkaille. Tämä riski pyritään kuitenkin estämään priorisoimalla pysyvän asutuksen yksityisteitä erityiskohteiden avustuksessa. Avustusmäärärahan riittävyyden varmistamiseksi pysyvän asutuksen tarpeet olisi täytettävä erityiskohteita avustettaessa ensin.

Edellä mainitusta syystä myös erityiskohteiden avustuksen enimmäismäärästä säädettäisiin pykälän *2 momentin* mukaisesti asetuksella. Aiemmin asetuksen enimmäismäärästä säädettiin lailla. Lauta-

paikan ja vuosittain purettavan sillan osalta avustuksen enimmäismäärä olisi 80 prosenttia ja talvitien osalta 65 prosenttia hyväksyttävistä todellisista käyttö- ja kunnossapitokustannuksista. Lähtökohtana on ollut nykytilan säilyttäminen avustusten enimmäismäärien osalta.

Koska avustuskriteerit uuden lain myötä muuttuvat, eikä uudessa laissa säädetä yksityistien liikenteellisestä merkityksestä, pysyvästä asutuksesta tai yksityistien pituudesta, sääntely teiden kunnossapitoavustusten enimmäismääristä olisi tarpeetonta. Tämän takia avustusten enimmäismäärästä säädettäisiin vain erityiskohteiden osalta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin ennakkona maksettavan avustuksen suuruudesta. Lauttapaikkojen ylläpitoon ja vuosittain purettaviin siltoihin myönnettävistä valtionavustuksista voitaisiin maksaa tiekunnille ennakkona enintään 80 prosenttia edellisen vuoden toteutuneista kustannuksista, koska erityisesti lauttapaikkoja koskevat vuosittaiset hyväksyttävät käyttö- ja kunnossapitokustannukset ovat vuosittain hyvin saman suuruisia ja näin ollen ennakoitavia.

Mikäli on kyse uudesta lauttapaikasta, 4 momentin mukaisesti hakemus lauttapaikkaa koskevan valtionavustuksen saamiseksi olisi jätettävä toimivaltaiselle elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusselle viimeistään elokuussa ennen sitä kalenterivuotta, jonka alusta avustusta haetaan, jotta tähän voidaan varautua kyseisen vuoden avustusrahojen jaossa. Lautta-avustusten ennustettavuus on tärkeää, ja tämä takia tieto mahdollisista uusista lauttapaikoista olisi hyvä saada hyvissä ajoin, jotta mahdollisiin lisätarpeisiin voitaisiin reagoida.

6 § *Voimaantulo*. Ehdotettu asetus tulisi voimaan samaan aikaan uuden yksityistielain kanssa eli 1.1.2019.

5 Ehdotuksen vaikutukset

Avustusten osalta on pyritty säilyttämään mahdollisimman pitkälti vallitseva nykytila, koska kyseessä on kahden vuoden välivaihe, joka alkaa uuden yksityistielain tullessa voimaan 1.1.2019 ja päättyy maakuntien aloittaessa toimintansa 1.1.2021. Maakuntaudistukseen liittyvät muutokset muun muassa yksityistielain mukaiseen valtionavustustoimintaan on tarkoitus tuoda eduskunnan käsiteltäväksi syksyllä 2018.

6 Asian valmistelu

Asetusehdotukset on valmisteltu liikenne- ja viestintäministeriössä virkatyönä.

Täydennetään lausuntokierroksen jälkeen.

7 Toimivalta

Asetuksenantotoimivalta perustuu yksityistielain (560/2018) 68, 82, 83 ja 89 §:ään.